

Zygmunt Markiewicz

Zygmunt Lubicz-Zaleski (29 grudnia 1882 - 15 grudnia 1967) [nekrolog]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 60/1, 413-414

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z M A R L I

ZYGMUNT LUBICZ-ZALESKI

(29 września 1882 — 15 grudnia 1967)

Pod koniec r. 1967 zmarł w Paryżu były profesor Uniwersytetu Warszawskiego Zygmunt Lubicz-Zaleski, związany z Francją ponad 50-letnią owocną działalnością.

Aktywny organizator strajku szkół warszawskich na początku stulecia, członek „Zetu” i redaktor tajnego pisma „Kiliński”, zmuszony porzucić Politechnikę Warszawską po aresztowaniu przez policję carską, studiuje następnie polonistykę w Krakowie, słucha wykładów w Monachium i jeszcze przed pierwszą wojną światową wybiera Paryż na miejsce stałego pobytu.

W latach 1914—1918 prowadzi ożywioną działalność jako wykładowca języka polskiego, redaktor pisma dla żołnierzy pt. „Polak” i współpracownik polskiego biura politycznego. Jest już wtedy autorem zbioru szkiców literackich *Dzieło i twórca* (1913) i tomiku poezyj *Na wąskiej między snu i burzy* (1914).

Wykładowca w École des Langues Orientales Vivantes, potem w Centre d'Études Slaves, Lubicz-Zaleski został w r. 1925 delegatem ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do spraw naukowych na Francję, a nieco później szefem tamtejszych lektorów. Doskonale wprowadzony we francuskie życie kulturalne, pracuje równocześnie jako stały korespondent „Mercure de France” i „Kurier Warszawskiego”. Trwałym śladem tej działalności są: tom *Attitudes et destinées* (1932), poświęcony w całości literaturze polskiej, oraz liczne, pionierskie prace na temat stosunków Mickiewicza z Micheletem i Quinetem. Doktor filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego (1926), docent nowszej literatury polskiej w Uniwersytecie Warszawskim (1929), mianowany tamże w r. 1935 profesorem nadzwyczajnym, redaguje z Paryża ukazujące się w Warszawie pismo „Życie Sztuki”, uczestniczy w międzynarodowych kongresach komparatystów (jako jeden z pierwszych przedstawicieli tej dyscypliny) i walczy o uznanie dla tzw. krytyki bezpośredniej (*la critique immédiate*), o którą toczy boje m. in. z Manfredem Kridlem.

Wojna 1939—1945 otwiera nowy rozdział w życiu Zygmunta Lubicz-Zaleskiego. Od młodości utykający na nogę, 57-letni profesor zimą 1940

przedostaje się przez zaśnieżone Karpaty do Francji, organizuje liceum dla polskiej młodzieży naprzód w Paryżu, a potem w Villard-de-Lans koło Grenoble, staje na czele Polskiego Czerwonego Krzyża, niosącego pomoc uchodźcom, bierze czynny udział w Ruchu Oporu. Uwięziony 19 marca 1943 przez Włochów, wydany Niemcom zniósł śledztwo i tortury gestapo (bardzo poważnie uszkodzony wzrok i słuch), przetrwał też obóz koncentracyjny (Buchenwald).

Organizator akcji pomocy dla polskiej młodzieży uniwersyteckiej znajdującej się po wojnie we Francji, prezes Związku Polskich Deportowanych, członek-korespondent Akademii Nauk Moralnych i Politycznych (sekcja Instytutu Francji, podobnie jak Akademia Francuska), członek Pen Clubu i Międzynarodowej Federacji Komparatystów, doktor *honoris causa* uniwersytetów w Lille i w Montpellier, profesor Zaleski zachował do końca swego pracowitego życia niebywałą energię.

Świetny stylistą w języku polskim i francuskim, autor głębokich studiów z zakresu filozofii i estetyki, historii literatury polskiej i francuskiej, krytyk muzyczny (wnikliwa praca *La Patrie musicale de Chopin*), znawca malarstwa i historii sztuki, bibliofil, profesor Zaleski zostawił bogatą wiązkę zawsze oryginalnych szkiców, artykułów, impresyj. (Dość dokładna bibliografia jego prac znajduje się w *Słowniku współczesnych pisarzy polskich*, t. 3, s. 570—574.)

Z książkowych pozycji, oprócz wymienionych wyżej, należy przypomnieć: *Le Dilemme russo-polonais* (1920), *La Politique polonaise de la France* (1926), wspomnienia z obozu koncentracyjnego (1946) oraz ukazujące się obecnie fragmenty przeżyć z lat okupacji.

Jeżeli nazwiska polskich pisarzy przestają być „pustym dźwiękiem” dla elity francuskiej, jest to w dużej mierze zasługą Zygmunta Lubicz-Zaleskiego. Mickiewicz, Słowacki, Krasiński, Norwid, Wyspiański, a nawet Hoene-Wroński i Cieszkowski — stanowią ów krąg „polskich znajomych”, których usiłował on wprowadzić przez swe studia i wykłady do grona cudzoziemskich wielkości uznanych we Francji. Podobną rolę pośrednika w odbiorze wartości kultury odegrał Lubicz-Zaleski rozważając w szeregu publikacji (z nadmiernym nieraz optymizmem, który go cechował) dzieło Balzaka i jego skomplikowany stosunek do Polski.

Pisarz, doskonały mówca i człowiek czynu o niezłomnej postawie w najtrudniejszych momentach życia, wysoko ceniony w intelektualnych sferach Paryża. Zmarły zaskarbił sobie trwałą pamięć i wdzięczność uczonych i artystów Polaków, którzy w gościnnym domu przy rue Boissière, w owym „paryskim Soplicowie”, znajdowali zawsze życzliwe przyjęcie i pomoc.

Zygmunt Markiewicz